

Építész: **Kovács Gábor**

Belsőépítész:

Vörösné Baracsi Erzsébet

Statika: **Demeter László**

Épületgépész: **Táborszki János**

Épületvillamosság:

Kovács Attila (Kisirtápuszta)

Bodócs Péter (Balassagyarmat)

Szob és Nagybörzsöny között hazánk egyik legkanyargósabb és leghosszabb hegyvidéki erdei vasútaján utazhatunk. Nyomvonala Szobtól Nagyirtápusztáig több mint 300 métert emelkedik, majd közel 200-at süllyed. Maga a nagybörzsönyi vasút 1908-ban Ipolypásztó és Nagybörzsöny között épült meg az esztergomi érsekség gazdasági vasútként a kitermelt fa nagyvasútra juttatására. A vonalat később Kisirtásig továbbfejlesztették. 1912-ben Szob–Márianosztra–Kőbánya között épült vasútvonal az andezit szállítására. Trianon után a nagybörzsönyi hálózat nagyvasúti kapcsolat nélkül maradt, ezért a két vasutat összekötő vonalat építettek. A szintkülönbséget a Tolmács-hegy oldalában csúcsfordítópár építésével, Nagyirtás és a Bezina-völgy között merész hajtókanyarokkal küzdötték le. Az egyedülálló tájképi értékeken kívül a vasút különlegessége, hogy a Kisirtápuszta és Nagyirtápuszta közötti, hazánkban utolsóként fennmaradt, csúcsfordítós vonalrész országos jelentőségű ipartörténeti műemlék.

VISSZA A TERMÉSZETBE!

Házak az erdőben

Építészet: **Kovács** Gábor | Szöveg: **Dénes** Eszter

35

A kisirtápusztai turistaházak a Nagybörzsönyi Erdei Vasút megállóhelyénél, az ipartörténeti ritkaságként számon tartott tolmács-hegyi csúcsfordító tözsomszédságában találhatóak. Egykor itt szolgálati, erdői lakásként, raktárként, istállóként és mozdonyjavítóként működő épületek álltak. Mivel 1960-tól a vasút szerepe fokozatosan csökkent, az épületek is magukra maradtak, s bár egyikük kulcsos házként is működött, komoly szerepet mégsem kaptak a túrázók elszállásolásában. A kisirtápusztai szálláshelyek felújítása is része volt annak a tervszerű közjóléti fejlesztési koncepciónak, amelyben egyszerre készülnek vonzó turisztikai attrakciók és korszerű, elérhető árú erdei szálláshelyek. A feladattal Kovács Gábor balassagyarmati építészt bízta meg az Ipoly Erdő Zrt.

Az építész tájfutóként és túrázóként is sok szállal kötődik a természethez. Az Ipoly Erdő Zrt. részére az elmúlt években több épületet is tervezett, amit ők igényes megrendelőként átlagon felüli minőségben építtettek meg. A tapasztalt túrázót és sportembert nem riasztotta el az sem, hogy a művezetéshez olykor öt kilométert kellett gyalognia. A terület ugyanis csak kisvonattal vagy gyalog, a

terepviszonyoktól függően terepjáróval közelíthető meg. Az igények felmérése sem okozott fejtörést, hiszen rendszeres használója hasonló létesítményeknek.

A meglévő épületek közül a mozdonyjavító állapotánál fogva bontásra ítéltett, helyére – hasonló méretű és tetőformájú – új épület került, ami harminc főnek biztosít szállást. A másik, még menthető épületből gondnoki lakás, az

istállóból a sátoztáborhoz tartozó fürdőház lett. Két új fedett-nyitott szint egészíti ki az épületegyüttest, melyet 2014-ben adtak át.

A környezetbe való illeszkedés mellett némi kötöttséget jelentett a vonal ipari műemlék státusza. A 19–20. századi, títustervek alapján folyó vasúti építkezések magas építészeti minőséget képviseltek, üzemi épületekre különösen jellemző a nyerstégla használata. Mindemellett a Börzsöny területén is találunk téglamelléképületeket, noha a hegyvidéken általában kőből építkeztek. A szépen öregedő téglamelléképületek használatát indokolták volna az olyan praktikus szempontok is, mint a könnyebb karbantarthatóság, valamint az időtállóság, amellyel Kovács Gábor több házában is visszaköszön mint kedvelt építőanyag. A műemlék-felügyelés azonban a vakolt homlokzat mellett tette le a voksát, ami utólag jó döntésnek bizonyult.

A bemutatott épületek közül a legfrissebb a balassagyarmati fűvészkert és vadaspark fogadóépülete (2015), mely kétségkívül minden szempontból egyedi. A háromszög alaprajzú fogadóépület úgy illeszkedik a kerítés, az út és a meglévő fenyőfák közötti helyre, hogy építése miatt mindössze egyetlen fát kellett kivágni. Ez az alaprajzi forma már önmagában különleges. A hegyesszögű találkozások csomópontjaira egyedi épület-szerkezzetani megoldások születtek. A tornácot acélelemekkel összefogott, négybe vágott fenyőoszlop támasztja alá, mely az Ipoly Erdő Zrt. számos épületénél megjelenő gesztus továbbgondolása.

Bár a munkák léptéke nem tartozik a több ezer négyzetméteres megbízások közé, bizony nagy kihívás a természeti (műemléki) környezetbe illeszkedő épületet tervezni. Egyben felelősség is, hiszen a látogatók nagy része a gyermekek közül kerül ki, ezáltal üzenetet hordoz, ha akarjuk, ha nem. Az építész nem gondolkodott felesleges, nagy gesztusokban: a megfelelő lépték, a hagyományos tetőforma és a funkcionálisan jól és rugalmasan működő kialakítás mellett a természetes anyag használata mentén alakította épületeit. Hiszen a természeti környezetre fokozottabban igaz: a kevesebb több...

BACK TO NATURE! – THE BUILDINGS OF BÖRZSÖNY

The tourist lodges in Kisirtáspuszta at the www.turistamagazin.hu/104-eves-a-nagyborzsonyi-kisvasut Nagybörzsöny Forest Railway station are located right next to the backshunt on the Tolmács Mountain, a rare gem of industrial history in its own right. The buildings here were once used as stables, locomotive repair shops and service flats for forest rangers. Once the decision was made to construct new buildings and rehabilitate the old ones into residential accommodation, the forest management service commissioned architect Gábor Kovács, an avid hiker and orienteer himself, with the task. Built in 2015, the newest among the structures presented here is the highly unique reception building of the Botanical Garden and Wildlife Park in Balassagyarmat. Designed in a triangular shape, the reception building was fit neatly into the space delimited by the fence, the road and the line of pines, without having to cut a single tree. Avoiding all grand gestures, the architect used natural materials, an appropriate scale and traditional roofing for constructing these versatile and pragmatic structures. He knew very well that the old adage, "less is more", increasingly applies to nature.